

ΒΑΣΙΚΕΣ ΑΡΧΕΣ ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΥ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑΣ ΤΩΝ ΣΧΟΛΕΙΩΝ

Με τον όρο «σχολικός κανονισμός» εννοούμε το **σύνολο των όρων και των κανόνων που αποτελούν προϋποθέσεις για να πραγματοποιείται ανενόχλητα, μεθοδικά και αποτελεσματικά το έργο του σχολείου**. Οι συνθήκες αυτές πρέπει να αποβλέπουν στη διαμόρφωση ενός παιδαγωγικού και διδακτικού κλίματος το οποίο θα εξασφαλίζει τη συνεργασία των μελών της σχολικής κοινότητας, χωρίς εντάσεις και συγκρούσεις, με αμοιβαίο σεβασμό, με ανοχή και αναγνώριση. Στο πλαίσιο αυτό ο όρος «σχολική πειθαρχία» αποκτά δημοκρατικό περιεχόμενο και αναδεικνύεται σε βασικό ποιοτικό στοιχείο του σύγχρονου δημοκρατικού σχολείου.

Η **σχολική κοινότητα είναι μία οργανωμένη ομάδα** που έχει όλα τα χαρακτηριστικά της κοινωνίας. Το σχολείο προετοιμάζει τους νέους να ενταχθούν ομαλά στην κοινωνία. Η εσωτερική οργάνωση της σχολικής ζωής οφείλει να εκπαιδεύει και να διαπαιδαγωγεί σύμφωνα με τα πρότυπα και τις ανάγκες της δημοκρατικής κοινωνίας.

Η **δημοκρατική οργάνωση της σχολικής κοινότητας** προϋποθέτει κανόνες, όρια, κατανομή ρόλων και ευθυνών, ιεραρχική διάρθρωση της ομάδας, στοιχεία τα οποία συναντούμε βέβαια και στη λειτουργία αυταρχικά οργανωμένης ομάδας. Η ειδοποιός διαφορά όμως της δημοκρατικά οργανωμένης ομάδας έγκειται στο σημαντικό γεγονός ότι τα προηγούμενα στοιχεία προέρχονται από τα μέλη της ομάδας, με ελεύθερη εκλογή, με συναίνεση και συμμετοχή και αφήνουν περιθώρια διαφορών και πλουραλισμού απόψεων.

Είναι φανερό ότι η **αυταρχική οργάνωση της ομάδας** εξουδετερώνει το άτομο και το εντάσσει σε μία απρόσωπη μάζα. Ειδικά στην εκπαίδευση η ισοπέδωση πρέπει να αποφεύγεται επιμελώς. Κάθε μαθητής είναι μια ξεχωριστή και ανεπανάληπτη προσωπικότητα που δικαιούται να την εκφράζει και να την αναπτύσσει ελεύθερα μέσα στην ομάδα. Επίσης, ο μαθητής δικαιούται να απαιτήσει ατομική αναγνώριση και προσωπική ολοκλήρωση με τους ρυθμούς και τις δικές του δυνατότητες.

Παράλληλα όμως το σχολείο οφείλει να προσέξει την κοινωνική διάσταση του μαθητή ως μέλος της ομάδας. Έτσι καταξιώνεται η προσωπικότητα του μαθητή, αποκτά κοινωνική υπόσταση και καλλιεργεί συλλογική συνείδηση. Το άτομο καταξιώνεται ως μέλος της ομάδας. Εκεί ζει, αποκτά γνώσεις και πείρα, καλλιεργεί συναισθήματα, αξιοποιεί και χαίρεται τα επιτεύγματα των άλλων, καταθέτει τα δικά του, ζει από την ομάδα, την υπερασπίζεται και, αν χρειαστεί, είναι πρόθυμος να υποβληθεί σε θυσίες γι' αυτήν.

Το σχολείο λοιπόν, με την αγωγή που προσφέρει, **έχει το δύσκολο ρόλο να συμβιβάσει το άτομο με την κοινωνία**. Το άτομο έχει το δικαίωμα να απαιτεί σεβασμό και να του δίνεται η δυνατότητα να αναπτύσσει δημιουργικές πρωτοβουλίες. Δικαιούται δηλαδή ελευθερίας η οποία γεννά ασφάλεια και υπευθυνότητα.

Παράλληλα όμως η κοινωνία νομιμοποιείται να απαιτήσει τη συνεισφορά του ατόμου στην ομαλή λειτουργία της. Αυτό αποτελεί μία μεγάλη δυσκολία στην αγωγή την οποία ασκεί το σχολείο, γιατί οφείλει να συνδυάσει την ελευθερία με την κοινωνική ευθύνη.

Γι' αυτό ο σχολικός κανονισμός δεν πρέπει να έχει στατικό χαρακτήρα και τη μορφή ενός απλού καθηκοντολογίου, **αλλά να συνδέεται δυναμικά με το περιβάλλον και την εποχή και να**

ενσωματώνει όχι μόνο την οργανωτική άποψη της σχολικής πειθαρχίας αλλά και την παιδαγωγική. Επομένως, ένας σχολικός κανονισμός, που δε θα θεωρεί τη σχολική πειθαρχία ως αυτοσκοπό αλλά μέσο παιδαγωγικό για την ομαλή σχολική ζωή και την ανάπτυξη της προσωπικότητας κάθε ατόμου, θα πρέπει να είναι προσαρμοσμένος στην ιδιαίτερη κατάσταση που προκύπτει κάθε φορά από την παιδαγωγική αποστολή κάθε βαθμίδας και σχολείου, να σχετίζεται άμεσα με την επικαιρότητα να έχει δυναμικό χαρακτήρα, να είναι προϊόν συνεργασίας και συναίνεσης μεταξύ των μελών της σχολικής κοινότητας, να προϋποθέτει συγκεκριμένους τρόπους και μέσα πειθάρχησης με έμφαση στην πρόληψη και όχι στη θεραπεία, να αφήνει περιθώρια για αυτόνομη λειτουργία των μαθητών, να προάγει την προσαρμογή και την υπευθυνότητα και, τέλος, να περιέχει λογικές, γενικά αποδεκτές, κατανοήσιμες και εφαρμόσιμες διατάξεις.

I. ΜΑΘΗΤΕΣ

Οι μαθητές κάθε ηλικίας προσέρχονται στο σχολείο έχοντας διαφορετική αφετηρία και μεταφέροντας στις αποσκευές τους διαφορετικό μορφωτικό φορτίο. Κατά την έναρξη της σχολικής ζωής η διαφορετικότητα έχει κυρίως οικογενειακή προέλευση, αλλά στην πορεία προστίθεται και η ευρύτερη επίδραση του περιβάλλοντος. Το κοινωνικό, το φυσικό και το σχολικό περιβάλλον θα προσδιορίσουν σημαντικά την παραπέρα εξέλιξη. Η επίδραση αυτή ασκείται με πολλούς τρόπους άμεσα ή έμμεσα, συστηματικά ή διάχυτα. Γι' αυτό πρέπει στο περιεχόμενο της σχολικής ζωής να περιλαμβάνονται τα στοιχεία και οι δραστηριότητες που καλλιεργούν αυριανούς πολίτες ελεύθερους, υπεύθυνους, με ενεργό συμμετοχή και κοινωνική ευαισθησία και ευθύνη.

Ειδικότερα:

1. **Η οργάνωση της σχολικής ζωής**, το κλίμα μέσα και έξω από την τάξη, η επικοινωνία ανάμεσα στα μέλη της σχολικής κοινότητας, η δομή και η λειτουργία της ομάδας στην τάξη και στο σχολείο διαμορφώνουν το πλαίσιο μέσα στο οποίο έχει ανάγκη να ενταχθεί ο μαθητής. Μορφές συμπεριφοράς, σχολικές επιδόσεις, κίνητρα, αξίες, στάσεις και νόρμες διαμορφώνονται με βάση την ανάγκη του μαθητή να βρίσκεται σε αρμονία με την ομάδα και να έχει την αποδοχή και την αναγνώρισή της. Είναι λοιπόν σημαντικότερο να διαμορφωθεί περιβάλλον θετικό.
2. Στο πλαίσιο του σχολείου οι ρόλοι **μέσα στην ομάδα** πρέπει να κατανέμονται με βάση τις επιδόσεις, τις κλίσεις, τα ενδιαφέροντα και τις προσπάθειες τις οποίες καταβάλλουν οι μαθητές. Τα στοιχεία αυτά πρέπει να αναγνωρίζονται και αυτά να προβάλλονται από το σχολείο.
3. Έλλειμμα των μαθητών που έχει προέλευση κοινωνική ή οικονομική ή φυσική και ιδιαιτερότητες με φυλετικό, θρησκευτικό, γλωσσικό ή άλλο χαρακτήρα, μέσα στο σχολείο και στις μεταξύ των μελών του σχέσεις δεν πρέπει να αποτελούν στοιχεία διάκρισης.
4. Η ποιότητα των στοιχείων της **ενδοσχολικής ζωής** επιδρά και επηρεάζει την ποιότητα των στοιχείων της προσωπικότητας του μαθητή. Επίσης αντίστροφα η δική του δραστηριότητα επηρεάζει την ποιότητα της σχολικής ζωής, εφόσον ανάμεσα στο μαθητή και το σχολείο υπάρχει δυναμική σχέση αλληλεπίδρασης. Ευνοϊκό λοιπόν περιβάλλον σχολικής ζωής μέσα

στο οποίο ο μαθητής ζει, δραστηριοποιείται και προσπαθεί να καταξιωθεί, θα λειτουργήσει πολύ θετικά.

Επιμέρους ενδεικτικά στοιχεία του κανονισμού λειτουργίας τα οποία εντάσσονται στη φιλοσοφία που περιγράφεται παραπάνω αναφέρονται παρακάτω:

- I. Το σχολείο πρέπει να θεωρεί τη συμμετοχή των μαθητών στις **σχολικές δραστηριότητες** ως υποχρέωσή τους. Θεωρείται ακόμη καλύτερο να είναι οι συνθήκες τέτοιες ώστε ο μαθητής να χαίρεται, να επιδιώκει και να θεωρεί τη συμμετοχή του ευγενή φιλοδοξία.
 - II. Στις σχέσεις μεταξύ των μαθητών είναι απαραίτητο να καλλιεργείται ο **αμοιβαίος σεβασμός**, ο δημοκρατικός διάλογος, η αναγνώριση και η ανοχή του άλλου, η αλληλεγγύη, η υπευθυνότητα και η συνέπεια. Η ευγενής άμιλλα είναι χρήσιμη. Εκείνο που πρέπει να καταστέλλεται είναι ο επιθετικός ανταγωνισμός.
 - III. Οι προσπάθειες για **επιδόσεις**, οι κλίσεις, τα ενδιαφέροντα και τα ταλέντα είναι ανάγκη να βρίσκουν χώρο άνετο, να αναγνωρίζονται και να αναπτύσσονται.
 - IV. Οι ενδοσχολικές εκδηλώσεις, όπως είναι οι σχολικές, οι εθνικές και οι θρησκευτικές γιορτές, οι αθλητικές, οι πολιτιστικές και οι άλλες σχολικές δραστηριότητες των μαθητικών κοινοτήτων, η συμμετοχή στα προγράμματα της περιβαλλοντικής εκπαίδευσης και των άλλων καινοτόμων σχολικών προγραμμάτων πρέπει να γίνονται με πρωτοβουλίες, ιδέες και ευθύνες των ίδιων των μαθητών..
 - V. Η δυνατότητα να ανακατανέμονται οι ρόλοι και οι ευθύνες στους μαθητές στο πλαίσιο της σχολικής ζωής είναι κανόνας της δημοκρατίας. Τότε όλοι οι μαθητές αισθάνονται υπεύθυνοι, η συμμετοχή αφορά όλους και παρέχεται η ευκαιρία και η δυνατότητα να αναδείξουν τις δικές τους ικανότητες, τις κλίσεις, τα ενδιαφέροντα και το ταλέντο τους. Τα παραπάνω προσωπικά γνωρίσματα είναι παιδαγωγικά χρήσιμα να προβάλλονται. Τα άτομα δεν επιτρέπεται να ισοπεδώνονται μέσα στην ομάδα. Από την άλλη μεριά είναι ανάγκη να συνηθίσουν να μπορούν να συναθροίζουν την προσωπική τους συμβολή στην αντίστοιχη των άλλων και να την εντάξουν στην ομάδα στην οποία ανήκουν.
 - VI. Μεγάλη σημασία στη σχολική ζωή των μαθητών έχουν ο **δημοκρατικός διάλογος** και οι κανόνες του. Η αναγνώριση των ρόλων, η δυνατότητα εναλλαγής με σεβασμό και χωρίς εντάσεις είναι βασικός στόχος της σχολικής αγωγής. Η δημοκρατία και η δημοκρατική συμπεριφορά είναι αρετές που εμπεριέχονται ως στοιχεία στην κοινωνικοποιητική αποστολή του σχολείου.
5. Ρυθμίσεις στο σχολικό κανονισμό των σχολείων με περισσότερο συγκεκριμένο περιεχόμενο σε σχέση με τους μαθητές, αναφέρονται, μεταξύ άλλων, παρακάτω:
- I. **Να καλλιεργείται η αίσθηση της ευθύνης** στους μαθητές σε ό,τι αφορά την ποιότητα του σχολικού χώρου. Καθαροί και συντηρημένοι χώροι αιθουσών, εργαστηρίων, γυμναστηρίων, αιθουσών θεάτρων, χώρων υγιεινής, της αυλής του σχολείου, όλα αυτά διαμορφώνουν τον περιβάλλοντα χώρο μέσα στον οποίο είναι δυνατόν να καλλιεργηθεί η ψυχή του παιδιού. Μέσα σε ένα κακοποιημένο σχολικό χώρο αναιρείται εκ των πραγμάτων η αναμενόμενη συναισθηματική καλλιέργεια του αναπτυσσόμενου ατόμου.
 - II. **Η τάξη, η ησυχία** και το ήρεμο κλίμα μέσα στην αίθουσα διδασκαλίας είναι προϋποθέσεις αρμονικής συνεργασίας όλων των μελών της ομάδας. Αν δεν

- εξασφαλιστούν τέτοιες συνθήκες, δεν είναι δυνατόν να παραχθεί σοβαρό σχολικό έργο ούτε στο γνωστικό ούτε στο συναισθηματικό ούτε στον ψυχοκινητικό τομέα της μάθησης. Η αγωγή και η μάθηση δεν επιτυγχάνονται μόνο με «από καθέδρας διδασκαλία», αλλά κυρίως με τη δημιουργία του απαραίτητου παιδαγωγικού περιβάλλοντος, μέσα στο οποίο οι μαθητές θα ασκηθούν, ώστε να έχουν το ανάλογο αποτέλεσμα.
- III. **Η έγκαιρη προσέλευση** μαθητών και εκπαιδευτικών στο σχολείο και η τήρηση του χρόνου έναρξης και λήξης της σχολικής εργασίας δείχνουν ότι όλοι αναγνωρίζουν πόσο σημαντικό ρόλο έχει το σχολείο και πόσος σεβασμός πρέπει να επιδεικνύεται στην αξιοποίηση του διαθέσιμου χρόνου. Σε αντίθετη περίπτωση ευτελίζεται το κύρος του σχολείου και απαξιώνεται ο ρόλος του.
 - IV. **Εκτός από το σχολικό χώρο**, σεβασμός και προσεκτική χρήση απαιτείται στη σχολική περιουσία, δηλαδή στα εποπτικά μέσα και στη λοιπή υλικοτεχνική υποδομή. Φθορές, ζημιές, κακή χρήση, έλλειψη συντήρησης της περιουσίας του σχολείου πρακτικά αποδυναμώνουν τις εκπαιδευτικές δυνατότητες του σχολείου και παιδαγωγικά εθίζουν το μαθητή στην αντίληψη της απαξίωσης της δημόσιας περιουσίας.
 - V. **Το σχολικό βιβλίο** παρέχεται δωρεάν για χρήση των μαθητών. Η κακή χρήση, η κακοποίηση, το κάψιμο, η έλλειψη δυνατότητας να ξαναχρησιμοποιηθεί, πέρα από την οικονομική διάσταση, έχουν ως μεγαλύτερη αρνητική συνέπεια τον ευτελισμό της έννοιας του βιβλίου. Το βιβλίο είναι πνευματικό δημιούργημα των συγγραφέων, ανήκει στην πολιτεία, η οποία δαπάνησε από το υστέρημα του λαού, και παρέχεται στους μαθητές για χρήση. Επομένως, δεν επιτρέπεται να το απαξιώνουν και να το ευτελίζουν.
 - VI. **Η χρήση των κινητών τηλεφώνων** στο χώρο του σχολείου δε συμβάλλει στη δημιουργία ήρεμου παιδαγωγικού, κλίματος, διαλύει την τάξη, αποσπά την προσοχή των μαθητών κατά τη διάρκεια του μαθήματος και, ιδιαίτερα κατά την περίοδο των εξετάσεων, δημιουργεί προϋποθέσεις και υποψίες για καταδολίευσή τους. Επομένως, η μεταφορά και η χρήση των κινητών τηλεφώνων στο χώρο του σχολείου πρέπει να αποφεύγεται, καθόσον η ανάγκη για επικοινωνία καλύπτεται επαρκώς με τα τηλεπικοινωνιακά μέσα που διαθέτει το σχολείο.
6. Η **φοίτηση των μαθητών πρέπει να είναι τακτική** και η παρακολούθηση όλων των μαθημάτων ανελλιπής και όχι επιλεκτική. Οι **απουσίες των μαθητών** και οι συνέπειες αυτών, όπως προβλέπονται από την ισχύουσα νομοθεσία, είναι ένα σοβαρότατο θέμα το οποίο πρέπει να αντιμετωπίζεται από κοινού από το σχολείο και την οικογένεια. Εκπαιδευτικά σημαίνει ότι το έλλειμμα στην παρακολούθηση, πέρα από ένα ορισμένο αριθμό απουσιών, δημιουργεί εκπαιδευτικό κενό και συνεπώς την ανάγκη για την επανάληψη της τάξης αλλά και παιδαγωγικά παγώνει στη συνείδηση του μαθητή την αντίληψη ότι η εργασία και η συνέπεια στις υποχρεώσεις δε συγκαταλέγονται στις αρετές των ανθρώπων.
 7. Όλοι οι μαθητές, και οι εκπαιδευτικοί οι οποίοι έχουν **μάθημα την πρώτη ώρα, πρέπει να παρευρίσκονται στην πρωινή συγκέντρωση του σχολείου**. Αυτή είναι η μοναδική ευκαιρία συγκέντρωσης όλης της σχολικής κοινότητας. Είναι η μοναδική ευκαιρία επαφής,

ενημέρωσης και ψυχολογικής προετοιμασίας για το εκπαιδευτικό έργο που θα ακολουθήσει. Με τη σημερινή σύνθεση του μαθητικού πληθυσμού είναι πολύ πιθανό να υπάρχουν αρκετοί μαθητές αλλόθρησκοι – ετερόδοξοι. Έχουν δικαίωμα να μη μετέχουν στην πρωινή προσευχή. Παράλληλα όμως έχουν υποχρέωση να σέβονται το δικαίωμα της ενεργού συμμετοχής των υπολοίπων. Το σχολείο είναι απαραίτητο να αποδίδει στο σημείο αυτό τη δέουσα σημασία.

8. Το σχολείο έχει υποχρέωση να ρυθμίσει το θέμα της καθυστερημένης προσέλευσης των μαθητών με βάση την εξής γενική αρχή: **δεν πρέπει να διακόπτεται το μάθημα εξαιτίας αυτών που καθυστερούν ούτε να ενθαρρύνεται η άποψη ότι μπορεί να καθυστερεί ο μαθητής χωρίς κάποιες συνέπειες και ευθύνες.** Τον τρόπο αντιμετώπισης θα τον αναζητήσει κάθε σχολείο χωριστά.
9. Ένα ευαίσθητο ζήτημα είναι αυτό που αφορά την **κόσμια και ευπρεπή εμφάνιση** των μαθητών, τα όρια της οποίας είναι δυσδιάκριτα. Υπάρχουν βέβαια ακραίες περιπτώσεις οι οποίες είναι προφανείς. Σ' αυτές τις περιπτώσεις η κοινότητα της τάξης με το σύμβουλο καθηγητή και σε συνεργασία με τους γονείς μπορεί να επιχειρήσει παρέμβαση. Αν αυτό δεν αποδώσει, η ευθύνη μεταφέρεται στο 15μελές μαθητικό συμβούλιο και τέλος στο σύλλογο διδασκόντων.
10. Το **κάπνισμα των μαθητών** στο χώρο του σχολείου δεν είναι παιδαγωγικά ορθό να νομιμοποιηθεί με την ανοχή του σχολείου. Απαγορεύσεις και περιορισμοί στους καπνιστές γίνονται αποδεκτές για τους δημόσιους χώρους σε κάθε περίπτωση. Το σχολείο με τις αρχές και τους κανόνες λειτουργίας του οφείλει να αποδοκιμάσει αυτή την επιβλαβή, άχρηστη και επικίνδυνη συνήθεια, η οποία, δυστυχώς, εδραιώνεται σ' αυτή την ηλικία.
11. Η ποιότητα της ενδοσχολικής ζωής, των εκπαιδευτικών καινοτομιών και των παράλληλων εκπαιδευτικών προγραμμάτων, η έκδοση μαθητικών περιοδικών και εφημερίδων, η ανάπτυξη και η λειτουργία της **σχολικής βιβλιοθήκης**, η εφαρμογή προγραμμάτων περιβαλλοντικής εκπαίδευσης, αγωγής υγείας, επαγγελματικού προσανατολισμού, κυκλοφοριακής αγωγής, η τοπική ιστορία και ο πολιτισμός, η διαπολιτισμική αγωγή, είναι αυτά που συνθέτουν ένα πλέγμα δραστηριοτήτων μέσα στις οποίες όλοι οι μαθητές πρέπει να μπορούν να διοχετεύσουν την ενεργητικότητά τους με συνθήκες ελεύθερης έκφρασης, ελεύθερης εκδήλωσης και αυθόρμητης επιλογής. Απαραίτητη όμως προϋπόθεση είναι να επικρατεί διοικητική και παιδαγωγική πειθαρχία.
12. Η ισχύουσα εκπαιδευτική νομοθεσία προβλέπει τις **συνέπειες της καταδολίευσης των εξετάσεων**, των αντιγραφών, των υποκλοπών κ.λ.π. Το σχολείο έχει χρέος να αντιμετωπίζει αποφασιστικά αυτά τα φαινόμενα, τόσο για ουσιαστικούς λόγους, επειδή αλλοιώνεται η πραγματική σχολική κατάσταση του μαθητή, όσο και, κυρίως, για παιδαγωγικούς. Το σχολείο πρέπει να αποδοκιμάσει την άποψη ότι ο μαθητής μπορεί, με άλλους τρόπους, όχι τίμιους, να επιτύχει ένα αποτέλεσμα και, εάν αυτό γίνει αντιληπτό, να μην έχει καμιά συνέπεια.
13. Όταν ο μαθητής τιμωρείται με αποβολή από τα μαθήματα, είναι σκόπιμο να παραμένει στο σχολείο όλες τις ώρες λειτουργίας του και να απασχολείται σύμφωνα με τις οδηγίες του υποδιευθυντή ή άλλου εντεταλμένου εκπαιδευτικού.

14. **Αποκλίσεις των μαθητών από τη δημοκρατική συμπεριφορά**, τους κανόνες του σχολείου, τους όρους της ισότιμης συμμετοχής στη ζωή του σχολείου, από τον οφειλόμενο σεβασμό στον εκπαιδευτικό, στη σχολική παρουσία, στο συμμαθητή, από όλα αυτά που το σχολείο θέτει ως κανόνες της λειτουργίας του, πρέπει να θεωρούνται σχολικά παραπτώματα. Τα σχολικά παραπτώματα θα αντιμετωπίζονται από το σχολείο σύμφωνα με την ισχύουσα νομοθεσία και με γνώμονα την αρχή ότι η κατασταλτική αντιμετώπιση αυτών των φαινομένων πρέπει να είναι η τελευταία επιλογή, όμως δεν αποκλείεται ως παιδαγωγικό μέτρο. Η επιείκεια χωρίς όρια νομιμοποιεί τις αποκλίσεις και καλλιεργεί την αντίληψη της ατιμωρησίας.

II. ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΙ

1. Οι εκπαιδευτικοί με την εν γένει συμπεριφορά τους οφείλουν να συνεισφέρουν στη διαμόρφωση ήρεμου, ευχάριστου και συνεργατικού κλίματος μέσα στο σχολείο. Πρέπει να διαθέτουν αξιοπρέπεια και κύρος που συμβιβάζονται με το ρόλο τους. Τις μεταξύ τους σχέσεις είναι απαραίτητο να τις διέπει ο αμοιβαίος σεβασμός και να τις χαρακτηρίζει η ειλικρινής, συναδελφική και ανθρώπινη επικοινωνία. Ανάλογη σχέση συνεργασίας και επικοινωνίας πρέπει επίσης να καλλιεργείται ανάμεσα σε αυτούς και το Διευθυντή του σχολείου.
2. Οι εκπαιδευτικοί έχουν υποχρέωση να σέβονται τις απόψεις, τις ιδέες και τις προτάσεις των άλλων. Όταν έχουν άλλη άποψη, πρέπει να την υπερασπίζονται με επιχειρήματα και διάλογο. Σε κάθε περίπτωση πρέπει να θεωρείται ισχυρή η άποψη που συγκεντρώνει την αποδοχή της πλειοψηφίας και αυτή ισχύει για τη σχολική μονάδα. Αυτή η δημοκρατική αρχή πρέπει να αποτελεί κανόνα της συλλογικής λειτουργίας του σχολείου.
3. Οι εκπαιδευτικοί που διδάσκουν στο ίδιο τμήμα και εκείνοι που διδάσκουν στα τμήματα της ίδιας τάξης έχουν ένα χώρο κοινής ευθύνης. Είναι απαραίτητο να συζητούν μεταξύ τους για τα προβλήματα τα οποία αντιμετωπίζουν μέσα στην τάξη, να προβληματίζονται και να επιλέγουν κοινούς τρόπους για την αντιμετώπιση φαινομένων επιλήψιμης συμπεριφοράς μαθητών ή ορισμένων ειδικών περιπτώσεων που απαιτούν ιδιαίτερη φροντίδα, ευαισθησία και λεπτούς χειρισμούς εκ μέρους τους. Η συνεργασία όλων είναι όχι μόνο χρήσιμη αλλά και επιβεβλημένη. Κάθε σχολείο, επομένως, πρέπει να μεθοδεύσει και να οργανώσει τον τρόπο της οριζόντιας συνεργασίας των εκπαιδευτικών του.
4. Οι εκπαιδευτικοί του ίδιου κλάδου πρέπει να επιδιώκουν την κατακόρυφη συνεργασία και να εξετάζουν τα προβλήματα που εμφανίζονται στη διδασκαλία των μαθημάτων ενός κλάδου μέσα στο σχολείο. Κάθε μάθημα έχει τις δικές του ιδιαιτερότητες που απαιτούν επιμέρους αντιμετώπιση. Η ομάδα των εκπαιδευτικών του ίδιου κλάδου μέσα σε κάθε σχολείο πρέπει να αποκτήσει οργανωτική υπόσταση και να αναλάβει ομαδικά την ευθύνη της αντιμετώπισης των προβλημάτων του κλάδου. Το οργανωτικό σχήμα καλό θα ήταν να αποφασιστεί από το σύλλογο των εκπαιδευτικών του σχολείου και ύστερα από εισήγηση των άμεσα ενδιαφερομένων εκπαιδευτικών.
5. Όσα αναφέρονται για την αξιοποίηση των κλίσεων, των ενδιαφερόντων και του ταλέντου των μαθητών ισχύουν και για τους εκπαιδευτικούς. Τα στοιχεία αυτά μαζί με την πείρα και

την ειδικότητα πρέπει να λαμβάνονται υπόψη και να αξιοποιούνται για την καλύτερη οργάνωση της σχολικής ζωής.

6. Δεν είναι ορθό ούτε επιτρεπτό να διατυπώνεται, κυρίως προς τους μαθητές, και να υποστηρίζεται η αντίληψη ότι ο ρόλος κάποιων τομέων της επιστήμης ή μαθημάτων είναι σημαντικότερος για την παιδεία τους. Δε νοούνται επίσης αντιπαραθέσεις μεταξύ των εκπαιδευτικών για το θέμα αυτό. Το σχολείο παρέχει γενική παιδεία, η οποία είναι κοινή συνισταμένη όλων των μαθημάτων.
7. Ο ρόλος του εκπαιδευτικού μέσα στη σχολική κοινότητα είναι ηγετικός και η επίδρασή του καθοριστική. Εκτός από τη διδασκαλία των μαθημάτων, διαπαιδαγωγεί με το παράδειγμα και την καθημερινή του παρουσία. Επομένως, οι υποχρεώσεις του δεν περιορίζονται ούτε στην άρτια επιστημονική του κατάρτιση ούτε στην αποτελεσματικότητα της διδασκαλίας του. Επεκτείνονται και πολύ πέρα από αυτά.
8. Η μορφή και το ύφος της γλώσσας των εκπαιδευτικών, η κοινωνική τους ζωή και η γενικότερη παρουσία τους δημιουργούν πρότυπα αναφοράς για τους μαθητές, ιδίως των μικρότερων ηλικιών, αλλά και για τους πολίτες των μικρότερων κοινωνιών. Είναι, επομένως, ανάγκη να δίνουν ιδιαίτερη βαρύτητα σε θέματα που διαμορφώνουν την εικόνα του εκπαιδευτικού.
9. Τα καθήκοντα και οι αρμοδιότητες των εκπαιδευτικών, οι σχέσεις τους με τα υπόλοιπα μέλη της σχολικής κοινότητας και της εκπαιδευτικής ιεραρχίας περιγράφονται από την αντίστοιχη εκπαιδευτική νομοθεσία. Η σχολική μονάδα πρέπει να είναι ευνομούμενη ομάδα, για να έχει αποτελεσματικότητα και να αποτελεί για τους μαθητές παράδειγμα δημοκρατικής λειτουργίας και πρότυπο δημοκρατικής αγωγής.
10. Κάθε μαθητής αποτελεί μια ιδιαίτερη προσωπικότητα και έχει τις δικές του ανάγκες, τα δικά του προβλήματα και τη δική του ψυχοσύνθεση. Αυτό καθιστά εξαιρετικά δύσκολο και πολυσύνθετο το έργο της διαπαιδαγώγησης του μαθητή. Γι' αυτό ο εκπαιδευτικός οφείλει να παρατηρεί, να κατανοεί και να ερμηνεύει σωστά κάθε πρόβλημα προσαρμογής των μαθητών και αφομοίωσης των κοινωνικών κανόνων εκ μέρους τους. Έτσι θα μπορεί να επιλέγει τους κατάλληλους κάθε φορά διδακτικούς και παιδαγωγικούς χειρισμούς και να τους προσαρμόζει στις ανάγκες των μαθητών του.
11. Η γνώση της οικογενειακής και της κοινωνικής κατάστασης των μαθητών είναι πολλαπλά χρήσιμη για τον εκπαιδευτικό και τον βοηθά στο έργο του, γιατί του επιτρέπει να αντιμετωπίσει με ευαισθησία και λεπτούς χειρισμούς τα ιδιαίτερα προβλήματα των μαθητών του και να κατανοήσει τη συναισθηματική και ψυχολογική κατάστασή τους. Η ενημέρωσή του πάνω σε θέματα υγείας των μαθητών του κρίνεται απολύτως αναγκαία, γιατί θα του επιτρέψει να προσαρμόσει ανάλογα τη συμπεριφορά του και θα τον προφυλάξει από πιθανά ατοπήματα στις σχέσεις του μαζί τους.
12. Σημαντική αρετή του εκπαιδευτικού είναι να προωθεί, να ενθαρρύνει και να οργανώνει τόσο στο μάθημα όσο και σε άλλες σχολικές δραστηριότητες την ενεργό συμμετοχή των μαθητών. Χρέος του είναι να αξιοποιεί τη φαντασία και τη δημιουργικότητα των μαθητών, να διευρύνει διαρκώς τα όρια της συμμετοχής τους στις διάφορες δραστηριότητες και να τους ωθεί να αναλαμβάνουν πρωτοβουλίες.

13. Ο εκπαιδευτικός έχει συχνή καθημερινή επαφή και επικοινωνία με τους μαθητές μέσα στην τάξη κατά τη διάρκεια του μαθήματος, στην αυλή και τους διαδρόμους του σχολείου κατά τα διαλείμματα, και στις ομαδικές εκδηλώσεις εντός και εκτός του σχολείου. Αυτή η πολλαπλή επικοινωνία του με τους μαθητές πρέπει να γίνεται με ιδιαίτερη προσοχή και με τους όρους που επιβάλλει μια έντιμη παιδαγωγική σχέση, η οποία σημαίνει:

- Ειλικρινή και ανθρώπινη συνεργασία, ενδιαφέρον, δικαιοσύνη και αγάπη για το μαθητή.
- Σεβασμό στην προσωπικότητα, στις ιδιαίτερες ανάγκες και στις κοινωνικές, πολιτιστικές, θρησκευτικές ή φυλετικές ιδιαιτερότητες του μαθητή, πράγμα που επιβάλλεται και από την πολυπολιτισμική συγκρότηση της σύγχρονης κοινωνίας μας.
- Σταθερή στάση και επιμονή σε κανόνες κοινά αποδεκτούς, με παράλληλη απαίτηση να υπάρχει σεβασμός σ αυτούς τους κανόνες και από την πλευρά των μαθητών.
- Εξασφάλιση της ευταξίας μέσα στην αίθουσα διδασκαλίας και στο σχολικό χώρο, με τήρηση των κανόνων δημοκρατικής συμπεριφοράς.
- Συνειδητοποίηση του ρόλου που παίζει η εξασφάλιση της ευταξίας για την αποδοτική λειτουργία του σχολείου στο γνωστικό τομέα αλλά και για την καλλιέργεια της αυτοπειθαρχίας και της κοινωνικής συνείδησης στους μαθητές.

14. Η δίκαιη συμπεριφορά του εκπαιδευτικού καθώς και ο παιδαγωγικός τρόπος επικοινωνίας εκπαιδευτικών – μαθητών είναι χρήσιμο να επιβεβαιώνεται καθημερινά στην πράξη και πρέπει να στηρίζεται στα εξής κυρίως στοιχεία:

- Στον τρόπο με τον οποίο οι εκπαιδευτικοί απευθύνουν τις ερωτήσεις και δίνουν τις απαντήσεις κατά τη διάρκεια του μαθήματος και γενικά στον τρόπο με τον οποίο αντιμετωπίζουν τους μαθητές.
- Στον τρόπο με τον οποίο βαθμολογούν και αξιολογούν τους μαθητές τους.
- Στον τρόπο με τον οποίο εκτονώνουν τις εντάσεις που παρουσιάζονται μέσα στην τάξη και στην αποφασιστικότητα με την οποία αντιμετωπίζουν δυσλειτουργίες.
- Στη συχνότητα με την οποία καταφεύγουν στο Διευθυντή του σχολείου για να αντιμετωπίσει προβλήματα που αναφέρονται μέσα στην τάξη και τα οποία θα μπορούσαν να επιλύσουν οι ίδιοι.

15. Οι εκπαιδευτικοί ενδιαφέρονται για την προστασία του σχολικού χώρου και της περιουσίας του σχολείου καθώς και για την ευκοσμία της τάξης μέσα στην οποία διδάσκουν αλλά και του σχολείου γενικότερα. Παράλληλα, προσπαθούν να ευαισθητοποιήσουν τους μαθητές σε θέματα που αφορούν την καθαριότητα, την υγιεινή και την αισθητική του χώρου μέσα στον οποίο φοιτούν.

16. Οι εκπαιδευτικοί φροντίζουν για την ασφάλεια των μαθητών κατά τη διάρκεια της παραμονής τους στο σχολείο και κατά την πραγματοποίηση εκδηλώσεων που γίνονται με ευθύνη του σχολείου. Ιδιαίτερη φροντίδα καταβάλλεται κατά την είσοδο και την αποχώρηση των μαθητών από το σχολείο, κατά τη διάρκεια των διαλειμμάτων καθώς και κατά την απομάκρυνσή τους από την αίθουσα διδασκαλίας.

17. Οι εκπαιδευτικοί πρέπει να τηρούν εχεμύθεια σε ό,τι αφορά τις αποφάσεις του συλλόγου των διδασκόντων, τις συζητήσεις και εκτιμήσεις σχετικά με τη σχολική επίδοση, τη συμπεριφορά και τη διαγωγή των μαθητών, τη βαθμολογία στις εξετάσεις και, γενικά, για όλα τα στοιχεία που αφορούν το σχολείο.
18. Η ενημέρωση των γονέων και κηδεμόνων των μαθητών πρέπει να γίνεται συστηματικά, προγραμματισμένα και όπως προβλέπεται από την κείμενη νομοθεσία. Κάθε εκπαιδευτικός οφείλει να γνωστοποιήσει τις ώρες της εβδομάδας κατά τις οποίες θα μπορεί να δέχεται τους γονείς και να τους ενημερώνει λεπτομερώς και υπεύθυνα. Για την καλύτερη εξυπηρέτηση των γονέων θα ήταν χρήσιμο να μην υπάρχει μεγάλη διασπορά των ωρών ενημέρωσης κατά τη διάρκεια εβδομάδας.

III. ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ

Ο Διευθυντής του σχολείου βρίσκεται στην κορυφή της πυραμίδας μέσα στη σχολική κοινότητα και γι αυτό έχει και τις πιο πολλές ευθύνες. Είναι ο ηγέτης που ενδιαφέρεται για τη οργάνωση και την πραγματοποίηση του έργου μέσα στο σχολείο καθώς και για την ικανοποίηση των αναγκών των εκπαιδευτικών και του υπόλοιπου προσωπικού. Για να φέρει σε πέρας το πολύπλοκο έργο της διοίκησης και παράλληλα να ασκεί επιρροή στους εκπαιδευτικούς, πρέπει να διαθέτει υψηλό κύρος και πειθώ, να είναι κοινά αποδεκτός και να μην αμφισβητείται. Οι εντολές και οι οδηγίες του Διευθυντή που απορρέουν μόνο από τη νόμιμη εξουσία του είναι συχνά ατελέσφορες για την επίτευξη των σκοπών και των στόχων του σχολείου, αν δε στηρίζονται στις αρετές και στην προσωπική επίδραση του σε εκπαιδευτικούς, μαθητές και γονείς. Οι αρμοδιότητες, οι ευθύνες και τα καθήκοντά του Διευθυντή του σχολείου περιγράφονται και **προβλέπονται από την εκπαιδευτική νομοθεσία**. Στον κανονισμό λειτουργίας σχετικά με το Διευθυντή θα μπορούσαν να αναφερθούν τα εξής:

1. Όταν ο Διευθυντής επικοινωνεί με τους μαθητές, όταν απευθύνεται σ' αυτούς ή αντιμετωπίζει ειδικά ζητήματα, πρέπει να δείχνει αγάπη, ενδιαφέρον και φροντίδα γι αυτούς. Η παιδαγωγική του ευθύνη είναι να διδάξει στην πράξη τους δημοκρατικούς κανόνες οργάνωσης της κοινωνίας του σχολείου.
2. Ακραία συμπεριφορά προς τους μαθητές, με αυταρχικό πνεύμα και χαρακτηρισμούς απαξιωτικούς και προσβλητικούς, πρέπει να θεωρείται αρνητικό στοιχείο. Περισσότερο πρέπει να χρησιμοποιεί τον έπαινο, τις παραινέσεις, τις συμβουλές και, γενικότερα, θετικά κίνητρα.
3. Ο Διευθυντής στις σχέσεις του με τους μαθητές δεν πρέπει να δείχνει έλλειψη ενδιαφέροντος για όσα γίνονται στο σχολείο ούτε να αμελεί να κάνει αισθητή την παρουσία του. Αποκλίσεις από τους κανόνες του σχολείου και γενικά τη σωστή μαθητική συμπεριφορά τις παρατηρεί, τις αντιμετωπίζει με παιδαγωγική ευθύνη, κάνει τις αναγκαίες υποδείξεις, ανακαλεί στην τάξη αυτούς που διέπραξαν παραπτώματα και, αν χρειαστεί, τους τιμωρεί. Ο γενικός κανόνας ο οποίος πρέπει να ισχύει είναι ότι τα θετικά κίνητρα είναι περισσότερο αποτελεσματικά από τα αρνητικά. Ο Διευθυντής πρέπει να έχει υπόψη του ότι οι παρατηρήσεις, οι υποδείξεις, η αποδοκιμασία πράξεων και φαινομένων ή ακόμη και η επιβολή ποινής εντάσσονται μέσα στα καθήκοντά του και απορρέουν από το ρόλο του. Όταν

απαιτείται να κάνει χρήση αυτού του δικαιώματος, οφείλει να το πράξει, γιατί διαφορετικά η ανοχή σε ακραία φαινόμενα μπορεί να λειτουργήσει αρνητικά για τη συνοχή και την αποτελεσματικότητα του σχολείου.

4. Η πρόσβαση των μαθητών στο Γραφείο του Διευθυντή πρέπει να γίνεται σχετικά άνετα. Η συζήτηση με τους μαθητές και η επικοινωνία μαζί τους πρέπει να γίνονται ελεύθερα αλλά και με τον πρέποντα σεβασμό εκ μέρους τους. Η επικοινωνία αυτή δε σημαίνει υιοθέτηση της απόλυτης ισοπέδωσης, η οποία αποδυναμώνει την παιδαγωγική λειτουργία του ρόλου του. Η δημοκρατική επικοινωνία έχει κανόνες και όρια συμπεριφοράς, αναγνωρίζει ρόλους και απαιτεί από τους φορείς διάθεση να υπερασπιστούν το ρόλο τους. Ο Διευθυντής γνωρίζει ότι η αγωγή και η μόρφωση δε γίνονται με αυτοεξέλιξη. Χρειάζεται τη διαμεσολαβητική παρέμβαση του ώριμου εκπαιδευτικού και, ακόμη περισσότερο, του επικεφαλής Διευθυντή.
5. Ο Διευθυντής οφείλει να μη διαφοροποιεί κατά περίπτωση τη συμπεριφορά του προς τους μαθητές, γιατί θέτει υπό αμφισβήτηση τη δικαιολογημένη απαίτηση για ισότιμη και δίκαιη συμπεριφορά προς όλους. Οφείλει να χρησιμοποιεί με δικαιοσύνη και χωρίς διακρίσεις τα οποιασδήποτε μορφής κίνητρα, θετικά ή αρνητικά.
6. Ο Διευθυντής έχει τακτική επαφή με τους γονείς επιδιώκοντας την ανάπτυξη πνεύματος συνεργασίας ανάμεσα στο σχολείο και την οικογένεια. Με τη συνεργασία και την κοινή προσπάθεια επιλύονται καλύτερα και αποτελεσματικότερα τα προβλήματα που παρουσιάζονται. Οι αποφάσεις του Διευθυντή του σχολείου για θέματα που αφορούν άμεσα τους γονείς και τους μαθητές έχουν μεγαλύτερο κύρος, όταν προκύπτουν ύστερα από συνεργασία με τους γονείς.
7. Ο Διευθυντής φροντίζει ώστε στην επικοινωνία του με τους εκπαιδευτικούς του σχολείου, τους γονείς, τους μαθητές και τα άλλα μέλη της σχολικής κοινότητας να εξασφαλίζει την «έντιμη» διοικητικά και παιδαγωγικά σχέση, να αναγνωρίζει και να κατοχυρώνει το ρόλο της κάθε πλευράς. Κάθε παράγοντας της σχολικής κοινότητας ασκεί έναν ιδιαίτερο ρόλο, που έχει το δικό του περιεχόμενο και τη δική του σημασία. Ο Διευθυντής του σχολείου οφείλει να δημιουργεί τις κατάλληλες συνθήκες, ώστε να ασκεί ο καθένας σωστά το ρόλο του.
8. Ο Διευθυντής του σχολείου με τις εμπειρίες και τις εξειδικευμένες γνώσεις του στον τομέα της διοίκησης της εκπαίδευσης οφείλει να δημιουργεί κλίμα αμοιβαίας κατανόησης και εκτίμησης ανάμεσα σ αυτόν και τους εκπαιδευτικούς και να εξασφαλίζει τη συναίνεση και τη συνεργασία τους.
9. Ο Διευθυντής του σχολείου στον τομέα άσκησης του εκπαιδευτικού έργου θα πρέπει να δίνει τη δυνατότητα στους εκπαιδευτικούς του σχολείου του να ικανοποιούν την ανάγκη για αναγνώριση της προσωπικότητας και της αξίας τους από το περιβάλλον. Για να το πετύχει αυτό, πρέπει να δίνει τη δυνατότητα να συμμετέχουν στη σχεδίαση και οργάνωση της εργασίας τους καθώς και στη λήψη αποφάσεων που τους αφορούν. Εξυπακούεται ότι η επικοινωνία πρέπει να είναι αμφίδρομη.
10. Ο Διευθυντής του σχολείου πρέπει να έχει την ικανότητα να κατανοεί το σημαντικό ρόλο του ανθρώπινου παράγοντα για την ομαλή λειτουργία του σχολείου, να παραδέχεται και να

εκτιμά την προσωπικότητα του άλλου, να αναπτύσσει θετικές στάσεις απέναντι στους υφισταμένους του και να ικανοποιεί βασικές ανάγκες τους.

IV. ΓΟΝΕΙΣ

1. **Φυσικοί κηδεμόνες του μαθητή είναι ο πατέρας και η μητέρα του.** Αυτοί είναι κηδεμόνες του μαθητή, εφόσον κατοικούν στην πόλη όπου βρίσκεται το σχολείο. Διαφορετικά, ορίζουν οι ίδιοι με έγγραφη δήλωση τον κηδεμόνα του μαθητή.
2. Οι γονείς και οι κηδεμόνες εγγράφουν το μαθητή στο σχολείο, επικοινωνούν συχνά με το Διευθυντή και τους εκπαιδευτικούς της τάξης, παρακολουθούν με ενδιαφέρον τη φοίτηση, το ήθος και τη σχολική επίδοση και ενημερώνουν υπεύθυνα το σχολείο για όλα τα ζητήματα τα οποία σχετίζονται με το μαθητή και επηρεάζουν τη συμπεριφορά του στο σχολείο.
3. Κάθε φορά που δημιουργείται ένα θέμα το οποίο σχετίζεται με ένα συγκεκριμένο μαθητή και πρόκειται να απασχολήσει το σχολείο, ο πρώτος που πρέπει να ενημερωθεί σχετικά είναι ο Γονέας - Κηδεμόνας, ο οποίος με τη σειρά του θα πρέπει να συνεργαστεί με το σχολείο.
4. Για τη συμμετοχή του μαθητή σε ορισμένες σχολικές εκδηλώσεις είναι απαραίτητο να υπάρχει έγκριση του κηδεμόνα, όπως ορίζεται από την κείμενη νομοθεσία. Επίσης το σχολείο μπορεί να ζητήσει τη γνώμη ή την έγκριση του Γονέα - Κηδεμόνα για κάποιες άλλες εκδηλώσεις, για τις οποίες δεν υπάρχει σχετική πρόβλεψη. Αυτή η συνεργασία εμπεριέχει σημαντική ευθύνη και πρέπει να γίνεται με προσοχή.
5. Ο Γονέας - Κηδεμόνας δικαιούται να έχει πλήρη και υπεύθυνη ενημέρωση για το μαθητή, αλλά οφείλει και ο ίδιος να ενημερώνει το σχολείο για θέματα που μπορεί να επηρεάζουν την επίδοση ή τη συμπεριφορά του μαθητή στο σχολείο.
6. **Ο Σύλλογος Γονέων και Κηδεμόνων** αποτελεί τη συλλογική έκφραση της άποψης των Γονέων και Κηδεμόνων των μαθητών. Το σχολείο χρειάζεται και επιδιώκει τη συνεργασία του Συλλόγου για την προαγωγή του σχολικού έργου. Είναι προφανές ότι το εκπαιδευτικό έργο ανήκει στην αρμοδιότητα και ευθύνη των εκπαιδευτικών, του Συλλόγου των εκπαιδευτικών και του Διευθυντή του κάθε σχολείου. Τα θέματα όμως της παιδαγωγικής λειτουργίας, των ενδοσχολικών και εξωσχολικών εκδηλώσεων και το γενικότερο κλίμα στο σχολικό χώρο επηρεάζονται από την καλή συνεργασία των εκπαιδευτικών και του Συλλόγου Γονέων και Κηδεμόνων.
7. Η Σχολική Επιτροπή, το Σχολικό Συμβούλιο, η Τοπική Αυτοδιοίκηση, οι επιστημονικοί, οι καλλιτεχνικοί και οι πολιτιστικοί φορείς, πέρα από το θεσμικό τους ρόλο, είναι οι κοινωνικές συνιστώσες του σχολείου. Ένα ανοιχτό δημοκρατικό σχολείο έχει ανάγκη από τη σύμπραξη όλων αυτών, για να επιτύχει στην αποστολή του. Ο κοινωνικός περίγυρος αποτελεί το περιβάλλον μέσα στο οποίο το σχολείο αναπτύσσει το μορφωτικό έργο του.